44 (2021-2022) – Nr. 1
ingediend op 19 april 2022 (2021-2022)

Jaarverslag

van het Vlaams Vredesinstituut

2021

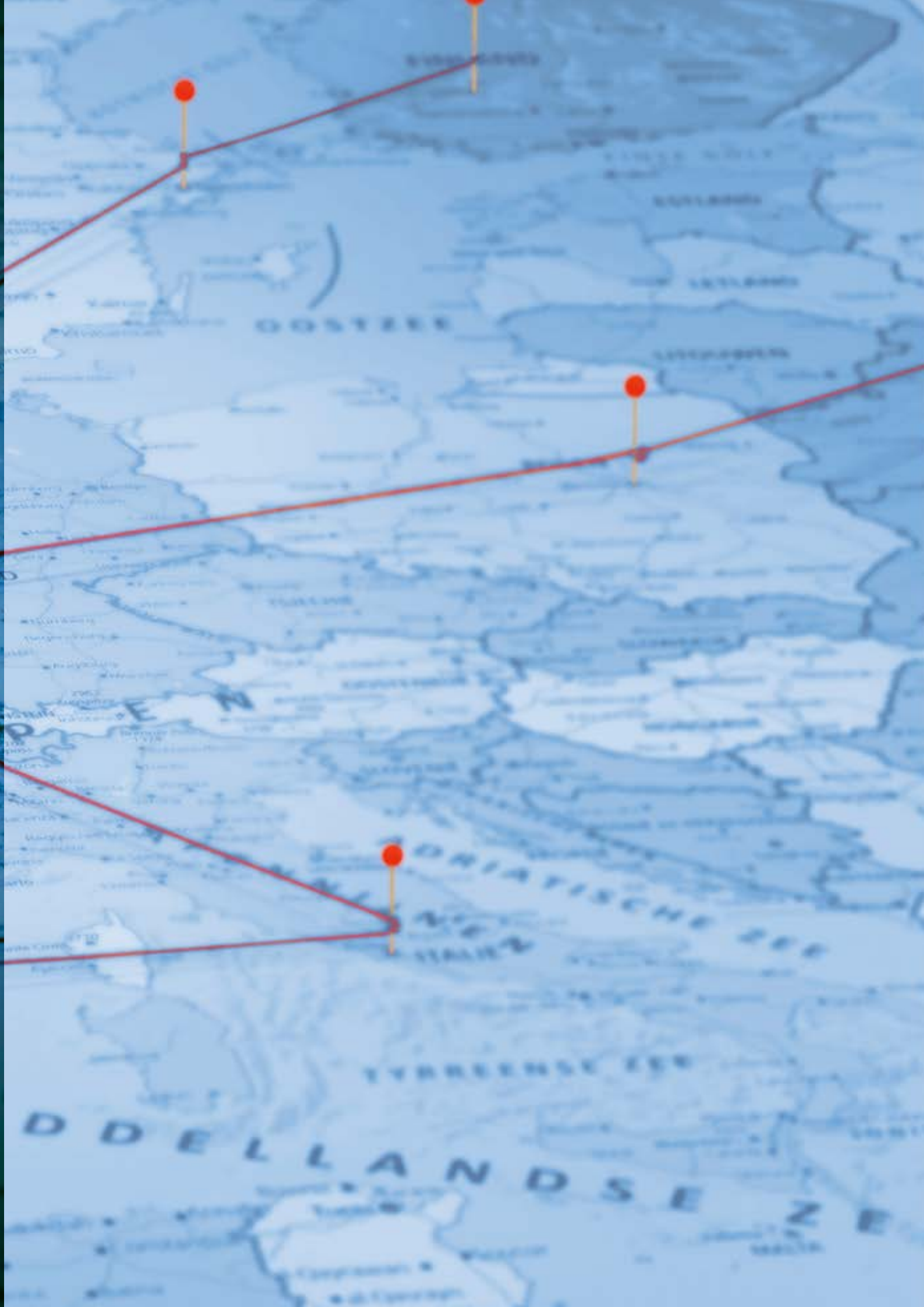
verzendcode: PAR

Vlaanderen & de wereld: verbinden door vrede

JAARVERSLAG 2021

vlaams vredesinstituut

OOSTZEE
ADRIATISCHE ZEE
TYRRHEENSE ZEE
DDELLANDSE ZE

4 Terugblik op 2021

11 Vredesinstituut 2021 in cijfers

12 Een ontmoeting tussen vredesinstituten

16 Voorlichtingsactiviteiten 2021

20 Publicaties en adviezen in 2021

24 Externe bijdragen van onze onderzoekers

25 De internationale route

30 De onderwijsroute

34 De inspiratieroute

38 Evaluatierapport wetenschappelijke raad

TERUGBLIK OP 2021

NILS DUQUET & JAN PEUMANS

In 2021 vierde het Vlaams Vredesinstituut de **15e verjaardag**. De afgelopen 15 jaar groeide het Vredesinstituut – ondanks het kleine team - uit tot een internationaal gereputeerd onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek met een focus op wapenhandel, wapengeweld, vredes- en herinneringseducatie en maatschappelijke polarisering en radicalisering. De nauwe band met het **Vlaams Parlement** zorgt ervoor dat het Vredesinstituut de vinger aan de politieke pols kan houden, terwijl de meerstemmige **raad van bestuur** niet enkel de strategische lijnen uitstippelt, maar ook de onafhankelijkheid van het instituut garandeert.

De dagelijkse werking van het Vredesinstituut ligt in handen van het **wetenschappelijk secretariaat**. In 2021 telde dit secretariaat tien werknemers**:** een directeur, zes onderzoekers, een communicatieverantwoordelijke en 2 deeltijdse office managers. Het Vredesinstituut voert bovendien een actief stagebeleid waarbij nationale en internationale stagiairs de werkzaamheden van de onderzoekers en communicatieverantwoordelijke mee ondersteunen. Omwille van de covid-maatregelen werkten we in 2021, net zoals zovelen, voor een groot deel van thuis uit, maar dat heeft ons niet belet om heel wat, vaak nieuwe, initiatieven ter bevordering van vrede en geweldpreventie te nemen. Zoals steeds konden we ook in 2021 rekenen op de Voorzitter en de verschillende **diensten van het Vlaams Parlement** voor ondersteuning van onze werkzaamheden.

Vredesonderzoek is en blijft de kerntaak van het Vredesinstituut en dit gaat gepaard met het formuleren van beleidsadvies en een voorlichtingsfunctie. In lijn met het Strategisch Plan 2020-2024 situeert het onderzoek van het Vredesinstituut zich in twee domeinen: “Conflict, vrede en samenleving” en “Wapens, vrede en geweld”. Om de kwaliteit van ons onderzoek te garanderen volgen de onderzoeksprojecten van het Vredesinstituut steeds een afgebakende planning die rekening houdt met doelstellingen, beleidsrelevantie, context, randvoorwaarden en middelen. In de eindfase ondergaan de rapporten van het Vredesinstituut bovendien minstens één dubbele wetenschappelijke review. Daarvoor maken we onder andere gebruik van de kennis en ervaring van onze **wetenschappelijke raad**, die bestaat uit acht experten uit binnen- en buitenland. Hun evaluatie van onze onderzoeksactiviteiten van 2021 leest u verderop in dit verslag (zie p. 38). Op basis van gedegen onderzoek formuleert het Vredesinstituut adviezen voor het Vlaams Parlement en andere beleidsmakers. Het doel: het wetgevend en beleidskader in een meer vredevolle richting sturen.

Maar ook de burger die dagelijks in de eigen omgeving bouwt aan vrede en geweldpreventie willen we **inspireren en ondersteunen** met ons onderzoek, advies en voorlichtingsactiviteiten. Zo trachten we actief bij te dragen tot een meer vredevolle samenleving in Vlaanderen en daarbuiten. Dit doen we uiteraard niet alleen: het Vredesinstituut werkt hiervoor actief samen met een **breed gamma aan actoren** uit binnen- en buitenland waaronder andere vredesinstituten, academische en beleidsgerichte onderzoeksorganisaties, het onderwijs en de culturele wereld, het maatschappelijk middenveld en veiligheidsdiensten.

Hoewel de covid-maatregelen onze werkzaamheden bemoeilijkten, stond het Vredesinstituut in 2021 allesbehalve stil. Het afgelopen jaar publiceerden we maar liefst **12 eigen rapporten** en andere onderzoekspublicaties en organiseerden we veertien (omwille van de covid-maatregelen voornamelijk digitale) evenementen om het onderzoek en andere belangrijke ontwikkelingen in de verf te zetten. Verder schreven we ook bijdragen in meerdere externe publicaties, lichtten we ons onderzoek en advies toe in parlementaire commissies en namen we actief deel aan evenementen van andere organisaties, gaande van expertenvergaderingen en debatten tot gastcolleges en academische conferenties. Door actief in te zetten op persberichten en persoonlijke contacten met journalisten kwamen we dit jaar ook meer dan dubbel zo vaak aan bod in de media. Ook onze zichtbaarheid online en op sociale media steeg fors. Al deze elementen helpen om ons onderzoek en onze adviezen, in lijn met het strategisch communicatieplan, zo centraal mogelijk in het **maatschappelijk debat** te brengen.

Ook de burger die dagelijks in de eigen omgeving bouwt aan vrede en geweldpreventie willen we inspireren en ondersteunen met ons onderzoek, advies en voorlichtingsactiviteiten.

Conflict, vrede en samenleving

In het onderzoeksdomein "Conflict, vrede en samenleving" staat onderzoek naar vredeseducatie, vreedzaam samenleven, conflicthantering en de preventie van geweld in de Vlaamse samenleving centraal. Vanuit verschillende invalshoeken bestuderen we hoe vreedzaam samenleven en een constructieve omgang met conflicten vorm kunnen krijgen – van de school en de wijk tot de brede publieke sfeer.

Een sleutelpublicatie was een eigen onderzoeksrapport over de wetenschappelijke literatuur omtrent polarisering.

In 2021 publiceerden we onze onderzoeksresultaten over geweldloos **omgaan met tegenstellingen en spanningen** in verschillende vormen. Een sleutelpublicatie was een eigen onderzoeksrapport over de wetenschappelijke literatuur omtrent polarisering, maar er verscheen ook een hoofdstuk over meerstemmigheid in de museale werking in een boek van het Vlaams Steunpunt voor onroerend erfgoed FARO, een VRT-Edubox over "wij-zij denken" die we samen ontwikkelden met Mediawijs, de vzw Tumult en het Hannah Arendt Instituut (HAI). Eind 2021 organiseerden we bovendien in het Vlaams Parlement een rondetafelgesprek over polarisering met preventieambtenaren van lokale besturen, onderzoekers en beleidsverantwoordelijken. Verder gaven we onder meer een gastcollege over polarisering in de opleiding Vredeseducatie van het Universiteit Antwerpen, het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen (UCSIA) en het Vredescentrum Antwerpen.

Ook inzake **radicalisering** waren we in 2021 erg actief. Op basis van de uitgevoerde evaluatie van het Vlaams Actieplan tegen gewelddadige radicalisering en polarisering organiseerden we begin 2021 meerdere druk bijgewoonde webinars over onder meer de rol van het jeugd(welzijns)werk, de lokale integrale veiligheidscellen en het onderwijs. Ook de preventie van *lone actor* radicalisering en het Europees antiterrorismebeleid brachten we in beeld. Verder organiseerden we een panelgesprek over de lokale aanpak van radicalisering op het *Facts-to-Act* festival van het Hannah Arendt Instituut. We zorgden er ook voor dat ons onderzoek rond radicalisering internationaal weerklank kreeg. Twee analysenota's over terrorisme, geschreven voor het *Radicalisation Awareness Network* van de Europese Unie, en een hoofdstuk voor het handboek inzake terrorismepreventie van het *International Centre for Counter Terrorism* (ICCT) zetten dit onderzoek internationaal op de kaart.

Een derde poot van ons onderzoek naar vreedzaam samenleven en conflicthantering is **vredes- en herinneringseducatie**. Omwille van de covid-maatregelen kon onze traditionele Elfnovemberlezing in samenwerking met de Vredestad Ieper en het In Flanders Fields museum in 2020 niet plaatsvinden. Gelukkig lukte dit in 2021 wel: Koen Aerts, historicus aan de UGent en het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en

Hedendaagse Maatschappij (Cegesoma), nam ons tijdens zijn lezing samen met het houtblazerskwintet Bois de Vivre mee op een boeiende ontdekkingstocht langs historische beelden, kunst en muziek die inspireren om onze democratie in al zijn meerstemmigheid een vredevolle richting te geven. Verder gaven we een lezing over de uitdagingen van vredesopvoeding en herinneringseducatie bij de opening van de tentoonstelling "Over de muur" van het Vredescentrum Antwerpen en een lezing over leren uit een gewelddadig verleden op de internationale slotconferentie van het Rethink-netwerk van musea en educatieve organisaties.

Wapens, vrede en geweld

In het onderzoeksdomein "Wapens, vrede en geweld" was het Vredesinstituut in 2021 ook erg actief, zowel op vlak van onderzoek naar exportcontrole van conventionele militair goederen en *dual use* producten, naar massavernietigingswapens, en naar de vuurwapenproblematiek.

Het onderzoek inzake **wapenexportcontrole** leidde onder meer tot een analyse van de Vlaamse buitenlandse wapenhandel van 2020. Traditiegetrouw publiceerde het Vredesinstituut ook de Nederlandstalige samenvatting van het Jaarboek van het gezaghebbende Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Verder analyseerde het Vredesinstituut – op vraag van de Commissie Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme van het Vlaams Parlement – de doorvoer van militair materieel via Vlaanderen, de doorvoercontrolestelsels in zeven Europese landen en de mogelijkheden en beperkingen voor een betere en meer efficiënte doorvoercontrole. In ons advies bij het jaarlijks verslag van de Vlaamse Regering inzake buitenlandse wapenhandel legden we verschillende concrete pistes op tafel om het controlestelsel voor de doorvoer van militair materieel in eigen land te optimaliseren. In 2022 zal het Vredesinstituut de bevindingen van dit onderzoek en het advies ook toelichten op verschillende internationale fora.

Twee analysenota's over terrorisme zetten ons onderzoek internationaal op de kaart

Een ander heikel punt in de controle van Vlaamse buitenlandse wapenhandel is de controle op het eindgebruik van geëxporteerd militair materieel. Dit punt kwam de afgelopen jaren regelmatig aan bod in het Vlaams Parlement. Om het parlementair debat hierover te ondersteunen, analyseerden we het Europees en Vlaams juridisch kader voor controle op eindgebruik. Dit resulteerde in 2021 al in een analysenota, maar vormde ook het startpunt van een nieuw onderzoeksproject dat in 2022, naar aanleiding van de tiende verjaardag van het Wapenhandeldecreet, zal leiden tot een grondige analyse van de huidige defensie-gerelateerde industrie in Vlaanderen en van de mogelijke verbeteringen en uitdagingen voor het controlestelsel.

Ook op vlak van de **vuurwapenproblematiek** was het Vredesinstituut erg actief. Zo organiseerden we in 2021 naar aanleiding van de vijftiende verjaardag van de Wapenwet een webinar en publiceerden we een analysenota over vuurwapenbezit en de uitdagingen voor het controlestelsel hieromtrent. Verder coördineerde het Vredesinstituut vorig jaar Project TARGET, een grootschalig Europees onderzoeksproject naar vuurwapengeweld en illegale wapenhandel in Europa dat werd gefinancierd door de Europese Commissie. Dit resulteerde in de publicatie van een Engelstalig onderzoeksrapport in december 2021. Met een reeks webinars, de publicatie van de landenstudies (waaronder België) en een Nederlandstalig onderzoeksrapport over vuurwapengeweld in België blijven we ook in 2022 de onderzoeksresultaten van Project TARGET valoriseren.

In ons advies bij het jaarlijks verslag van de Vlaamse Regering inzake buitenlandse wapenhandel legden we verschillende concrete pistes op tafel om het controlestelsel voor de doorvoer van militair materieel in eigen land te optimaliseren.

In 2021 kregen we bovendien het goede nieuws dat de Europese Commissie een vervolgproject van het Vredesinstituut over vuurwapengeweld wil financieren. In het kader van Project INSIGHT zal het Vredesinstituut in 2022-2023 – samen met de partners Textgain, Small Arms Survey, SIPRI en de Universiteit van Leiden – onderzoek doen naar verschillende aspecten van vuurwapengeweld en een online monitor van vuurwapengeweld in Europa ontwikkelen.

Verder publiceerde het Vredesinstituut in 2021 twee rapporten over de afwending van vuurwapens vanuit het legale naar het illegale circuit in Europa (Project DIVERT) en organiseerden we meerdere internationale webinars over dit thema. We analyseerden in 2021 ook de incidenten met granaten in België en schreven een hoofdstuk over wapenhandel voor een boek over de relatie tussen terrorisme en georganiseerde misdaad dat in het voorjaar van 2022 zal verschijnen.

We organiseerden niet enkel eigen evenementen over de controle op legale en illegale wapenhandel en wapengeweld, maar lichtten ons onderzoek ook toe op academische conferenties en op evenementen van allerhande nationale en internationale partners – zoals de KU Leuven, het Agentschap voor de bestrijding van drugs en criminaliteit van de Verenigde Naties (UNODC), het *International Centre for Counter Terrorism* (ICCT), de *South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons* (SEESAC), en het Europees Agentschap voor de opleiding van ordehandhavingsdiensten (CEPOL).

In lijn met het Strategisch Plan 2020-2024 analyseerde het Vredesinstituut in 2021 ook de beheersing en ontwapening van **massavernietigingswapens**. Zo onderzochten we vorig jaar de verschillende opties voor België en Vlaanderen om bij te dragen aan initia-

Het Vredesinstituut analyseerde in 2021 ook de beheersing en ontwapening van massavernietigingswapens. Zo onderzochten we de verschillende opties voor België en Vlaanderen om bij te dragen aan initiatieven voor nucleaire ontwapening.

tieven voor nucleaire ontwapening. Op basis van dit onderzoeksrapport adviseerde het Vredesinstituut verschillende concrete initiatieven waardoor België zowel op korte als langere termijn kan bijdragen aan nucleaire ontwapening. Het advies en rapport hieromtrent brachten we onder de aandacht van pers en van beleidsmakers naar aanleiding van een panelgesprek van het Egmont Instituut tijdens hun jaarlijkse conferentie over buitenlandse politiek.

Het Vredesinstituut belichtte in 2021 ook de problematiek van de proliferatie en het gebruik van chemische wapens; Op de internationale Dag van Vrede organiseerden we, in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting en het filmfestival Docville, de voorstelling van de beklijvende documentaire 'The Cave'. We sloten de dag af met een interessant panelgesprek over de rol die de internationale gemeenschap in het algemeen en Vlaanderen in het bijzonder kunnen spelen om het gebruik van chemische wapens tegen te gaan.

Verder onderzocht het Vredesinstituut de chemische en biologische *dual use* sector in Vlaanderen en het controlestelsel dat erop gericht is om het mogelijk misbruik van chemische en biologische *dual use* producten en technologie te vermijden. Het bijhorende onderzoeksrapport en advies werden in februari 2022 gepubliceerd en voorgesteld tijdens een panelgesprek in het Vlaams Parlement met vertegenwoordigers van de dienst Controle Strategische Goederen, de Douane, de bedrijfswereld en de onderzoekswereld.

Versterken van vredesnetwerken en het ondersteunen van een vredesgericht buitenlands beleid

In 2021 nam het Vredesinstituut de eerste concrete stappen om de platformfunctie inzake vredesvraagstukken verder uit te bouwen. Hiermee willen we nog meer gaan wegen op het breder maatschappelijk debat over vredesvraagstukken en actuele problemen van internationale relaties en samenlevingsconflicten situeren binnen een breder kader van conflictpreventie, conflictbeheer en vredesopbouw. Daarbij willen we onder meer inspelen op symbolische vredesmomenten zoals de Internationale Dag van de Vrede en de nominatie voor de Nobelprijs voor de Vrede.

Begin 2021 nomineerden we, na een publieke oproep via onze nieuwsbrief en sociale media, de demonstranten in Wit-Rusland voor de Nobelprijs van de Vrede. Een aantal maanden later organiseerden we een webinar over de situatie in het land en over geweldloos verzet met onder meer sprekers van de VRT, Amnesty International en Pax Christi.

In 2021 startten we met de voorbereiding van een nieuwe onderzoekslijn waarbij we analyseren wat de mogelijkheden en grenzen zijn voor Vlaanderen om een betekenisvol vredesgericht buitenlands beleid te voeren.

Op deze manier trachtten we onderwijsprofessionals te inspireren en ideeën aan te reiken om met vrede aan de slag te gaan op school. Eind 2021 werd een nieuw nominatietraject opgestart, waarbij leerlingen actief werden betrokken. Dit leidde begin 2022 tot de nominatie van *COVAX* voor de Nobelprijs voor de Vrede.

Om nog meer te gaan wegen in het internationale en nationale maatschappelijk debat wil het Vredesinstituut ook een leidende rol spelen in het versterken van het netwerk van vredesinstituten in Europa. In 2021 namen we bijvoorbeeld actief deel aan een panelgesprek over de betekenis en de rol van vredesinstituten tijdens een digitaal evenement van de *Academi Heddwch Cymru*, de regionale vredesacademie van Wales die onlangs – en onder meer geïnspireerd door het Vlaams Vredesinstituut – werd opgericht. In 2022 gaan we hier verder mee aan de slag en zullen we een internationale conferentie organiseren over vredesonderzoek in Europa.

In 2021 startten we bovendien met de voorbereiding van een nieuwe onderzoekslijn waarbij we analyseren wat de mogelijkheden en grenzen zijn voor Vlaanderen om een betekenisvol vredesgericht buitenlands beleid te voeren. In 2022 zullen we in dit kader onderzoeken hoe andere regio's en kleine staten hun buitenlands beleid en diplomatieke instrumenten gebruiken om vrede te promoten. Vervolgens willen we de resultaten van deze analyse bespreken met Vlaamse parlementsleden, beleidsmakers, academici en middenveldorganisaties om zo tot concrete aanbevelingen te komen voor het Vlaams buitenlands beleid.

Die aandacht voor een vredesgericht Vlaams buitenlands beleid wordt een speerpunt in 2022. Dat blijkt ook uit dit jaarverslag dat meer is dan een gedetailleerde terugblik. De onderzoekers van het Vredesinstituut leggen in hun bijdragen aan dit jaarverslag expliciet de link tussen hun onderzoeksactiviteiten en het Vlaams buitenlands beleid. Zo willen we extra aandacht vestigen op hoe Vlaanderen – via onderzoek, onderwijs, inspiratie en internationale samenwerking – door vrede verbonden is met de rest van de wereld.

Alvast veel leesplezier en inspiratie gewenst!

VREDESINSTITUUT 2021 IN CIJFERS

12
Publicaties over ons onderzoek

2
Adviezen op basis van ons onderzoek

10
Eigen webinars waarvoor 1016 personen zich inschreven

3
Eigen fysieke evenementen waarvoor 212 personen zich inschreven

19
Inhoudelijke bijdragen aan externe voorlichtingsactiviteiten

67
Keer vermeld in de media waarvan 7 keer op televisie of op de radio

10
Online nieuwsbrieven

200.088
Weergaven op sociale media

Een ontmoeting tussen vredesinstituten: Sibylle Bauer en Nils Duquet in gesprek

Sibylle Bauer, directeur studies bewapening en ontwapening van het wereldvermaarde vredesinstituut SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), is er beducht voor om nu al belangrijke conclusies te trekken uit de oorlog in Oekraïne. Maar aangeslagen en teleurgesteld is ze wel. Plots lijkt de wereld erg ver verwijderd van de belofte van vrede die het tijdperk na de Val van de Berlijnse Muur leek aan te kondigen.

Met haar werk rond de controle van wapenexport tracht ze die belofte nochtans zelf haar hele carrière al mee te realiseren. Als gastonderzoeker kwam ze zo, vele jaren geleden al, in contact met het Vlaams Vredesinstituut. Vandaag zetelt ze er nog steeds in de wetenschappelijke raad. Met directeur Nils Duquet spreekt ze in deze bewogen tijden over vrede in Europa en de rol van vredesinstituten daarin.

Nils: Jouw onderzoek, Sibylle, was wellicht het eerste rapport over controle op wapenhandel dat ik ooit las. *(lacht)*. Maar onderschat de impact niet. De focus op transparantie en democratische aansprakelijkheid die we erin terugvonden, heeft ons in de beginjaren als Vredesinstituut enorm geholpen om ons onderzoek relevant te maken voor het Vlaams Parlement en beleidsmakers.

Sibylle: Sowieso spreken het Vlaams Vredesinstituut en SIPRI dezelfde taal. We leggen beiden de focus op stevig onderbouwd onderzoek op basis van feiten en cijfers. Via een doorgedreven proces van schrijven, aanpassen en wetenschappelijk toetsen proberen we tot een zo objectief mogelijke weergave van de onderzoeksresultaten te komen. De lat ligt heel hoog. Dat moet, als je je als onderzoeksinstituut verantwoordelijk wil gedragen …

Nils: Ik merk dat in tijden van nepnieuws de vraag naar grondig onderzoek stijgt. Evoluties volgen mekaar ook steeds sneller op. Dan is het belangrijk om goed te luisteren naar wat leeft bij beleidsmakers, in het Vlaams Parlement bijvoorbeeld. Maar ook input van collega-onderzoekers is belangrijk om je onderzoeksfocus te helpen kiezen. Dat onderzoeksnetwerk is ook cruciaal om snel te kunnen reageren op de actualiteit, zelfs al overstijgt die de geplande onderzoeksagenda.

Sibylle: Bij SIPRI werken we ook al lang niet meer zoals bij onze start in 1966; Een ingebouwd reviewproces hebben nog altijd en we maken ook nog steeds ons Jaarboek (*waarvan de uitgebreide samenvatting elk jaar vertaald wordt door het Vlaams Vredesinstituut, nvdr*). Maar we werken ook aan kortere online formats en zijn beschikbaar voor interviews. Ook inhoudelijk is er veel veranderd. Initieel lag de focus vooral op bewapening. In de jaren 1980-90 voegden we daar een belangrijk luik rond conflict management aan toe. De laatste tien jaar gaat er ook veel aandacht naar de preventie van geweld; zo komen verbanden tussen bijvoorbeeld vrede en ontwikkeling, klimaat of genderissues nadrukkelijk aan bod.

Nils: Ook voor ons is die focus op preventie en de positieve vrede steeds belangrijker geworden. Het helpt daarbij dat de meer preventieve aspecten van ons beleid Vlaamse bevoegdheden zijn;

Beleidsbeslissingen rond onderwijs, cultuur, jeugd, wonen… kunnen belangrijke bijdragen leveren aan lange termijnoplossingen voor vrede in Europa. Dit jaar gaan we daar nog meer mee aan de slag, niet alleen door te bestuderen hoe die oplossingen kunnen gelinkt worden aan een vredevol, Vlaams, buitenlands beleid maar ook door te bekijken hoe we ons onderzoek rond bijvoorbeeld vredes- en herinneringseducatie internationaal nog meer op de kaart kunnen zetten.

Sibylle: Op dat vlak is jullie oorlogsgeschiedenis een troef; de erfenis van de Eerste Wereldoorlog en de eerste gifgasaanvallen geeft de Vlaamse regio een belangrijke symboolwaarde maar ook een historische verantwoordelijkheid. Ook de EU zou op dat vlak meer kunnen doen, bijvoorbeeld door aan andere regio's te tonen dat intense internationale samenwerking geen louter theoretische oefening is maar helpt om grote verdeeldheid boven te komen. Vele landen zeggen; "Hier is de situatie anders, onze verschillen zijn te groot." Wel, laat hen Ieper bezoeken. Ook daar leek de kloof tussen de strijdende partijen onoverbrugbaar. Nu werken Frankrijk en Duitsland intens samen aan vrede in Europa. Dat is de kern van het EU-project en die is vandaag belangrijker dan ooit.

Nils: Die focus op vrede wordt soms afgeschilderd als een naïeve doelstelling. Nochtans is de zoektocht naar vrede universeel én realistisch. Vredesonderzoek leert ons net dat we niet telkens in dezelfde valkuil hoeven te trappen. Zowel SIPRI als het Vlaams Vredesinstituut zorgen in dit vakgebied voor nieuwe inzichten. Om die inzichten te verbreden en verdiepen wil het Vlaams Vredesinstituut de komende jaren de banden tussen de verschillende Europese vredesinstituten blijven versterken. Want hoewel elk instituut zijn eigenheid heeft, zijn er nog vele mogelijkheden tot Europese samenwerking, zowel op het vlak van gezamenlijk onderzoek als van communicatie. Wij willen hier in 2022 een bijdrage aan leveren door onder meer een conferentie met vredesinstituten te organiseren over Europees vredesonderzoek.

De focus op vrede wordt soms afgeschilderd als een naïeve doelstelling. Nochtans is de zoektocht naar vrede universeel én realistisch. Vredesonderzoek leert ons net dat we niet telkens in dezelfde valkuil hoeven te trappen.

Sibylle: Een internationaal netwerk opzetten is een titanenwerk. Maar het is wel de moeite waard. Met het *EU Non-proliferation and Disarmament Consortium*, dat SIPRI coördineert en waar ook het Vlaams Vredesinstituut nauw bij betrokken is, slagen we er intussen in om heel wat expertise rond non-proliferatie uit bijna elk Europees land samen te brengen. Nu proberen we de stap te zetten naar onderzoeksinstellingen in andere delen van de wereld, zelfs wanneer dat niet-evidente landen zijn, en naar een nieuwe generatie van onderzoekers en beleidsverantwoordelijken. We zoeken ook aansluiting bij andere vakgebieden, natuurweten-

schappers bijvoorbeeld. Enkel zij weten écht wat bijvoorbeeld quantumtechnologie betekent. De aard en toekomst van oorlog voeren en hoe burgers in de toekomst door internationale rechtsregels beschermd kunnen worden, is vandaag overigens zeker een relevant topic, ook voor SIPRI.

Nils: Ook voor het Vlaams Vredesinstituut zijn nieuwe technologieën een aandachtspunt. Maar ze brengen niet alleen gevaren mee. Er zijn ook opportuniteiten. Met ons project Insight zetten we momenteel, in samenwerking met SIPRI overigens, een Europese monitor op van vuurwapengeweld. Artificiële intelligentie zou die monitor helpen stofferen. En de technologie van block chain zou wel eens voor een omwenteling in de exportcontrole kunnen zorgen. Al deze onderwerpen bieden ons mogelijkheden om voorzichtig naar de toekomst te kijken. Die open blik op de toekomst vergroot onze impact ook bij beleidsmakers.

Sibylle: Ook bij SIPRI voelen wij in onze contacten met beleidsmakers dat we impact hebben. Door samenvattingen van ons onderzoek in nog meer talen ter beschikking te stellen, willen we die impact wereldwijd nog vergroten. Dat was misschien trouwens de enige positieve kant aan de COVID19-epidemie; door consequent online te werken, werden een aantal van onze events en onderzoeksresultaten een pak toegankelijker en democratischer. Het vergrootte onze impact in belangrijke mate.

Nils: Klopt, ook wij legden het voorbije jaar met onze webinars veel nieuwe contacten online. Al mogen we het belang van fysiek contact toch niet onderschatten. Al was het maar om weer intenser te kunnen samenwerken met internationale gastonderzoekers en stagiairs. De banden die zo gesmeed worden blijken vaak erg nuttig en toekomstbestendig. Geen beter bewijs daarvan dan dit dubbelinterview. *(lacht)*

Door consequent online te werken, werden een aantal van onze events en onderzoeksresultaten een pak toegankelijker en democratischer. Het vergrootte onze impact in belangrijke mate.

VOORLICHTINGSACTIVITEITEN 2021

TOELICHTINGEN IN HET VLAAMS PARLEMENT

11/03/2021
Toelichting in de commissie Onderwijs van het parlement over de rol van onderwijs in de preventie van radicalisering

20/04/2021
Toelichting over het Jaarverslag 2020 van het Vlaams Vredesinstituut in de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement

16/11/2021
Toelichting over wapendoorvoer, -handel en eindgebruik in de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement

EIGEN WEBINARS

22/02/2021
LIVC-R's, radicalisering & polarisering
Panel: Daphne Costes (Agentschap Binnenland Bestuur), Maarten De Waele (VVSG), Johan Put (KULeuven), Jolien Timmermans (Departement Welzijn) en Nils Duquet & Annelies Pauwels (Vlaams Vredesinstituut)

12/03/2021
Onderwijs & gewelddadige radicalisering & polarisering
Panel: Lieven Boeve (Katholiek Onderwijs Vlaanderen), Kevin Goris (Kruit VZW), Els Jammaers (Arktos vzw), Emilie Le Roi (Departement Onderwijs en Vorming) en Raymonda Verdyck (GO!)

15/03/2021
Projectwerking in het kader van de preventie van gewelddadige radicalisering: Hoe meten en weten wat werkt?
Panel: Daphne Costes (Agentschap Binnenlands Bestuur) Wim Hardyns (UGent), Eef Cornelissen(Democratische Dialoog), Safa Göregen (Vrije Universiteit Brussel) en Jörg Gebhard (VVSG)

22/03/2021
Vijf jaar na de aanslagen in Brussel – Een evaluatie van de preventieve maatregelen & de nieuwe EU Counter-Terrorisme Agenda
Panel: Sylvia Bottarin (Prevention of Radicalisation Unit, DG Binnenlandse Zaken), Letizia Paoli (Leuven Institute for Criminology), Daniel Koehler (Competence Centre Against Extremism (Konex) – Ministry of the Interior, Digitisation & Migration / Baden-Württemberg) en Nils Duquet & Annelies Pauwels (Vlaams Vredesinstituut)

30/03/2021
Jeugd- (welzijns)werk en de preventie van gewelddadige radicalisering
Panel: Els Van Effelterre (JES), Janne Vermeesch (Departement Cultuur, Jeugd en Media) en Nils Duquet & Diederik Cops (Vlaams Vredesinstituut)

28/04/2021
Project DIVERT – Vergeten wapens? Niet-geregulariseerde vuurwapens in de Europese Unie.
Panel: Paul James (Arquebus Solutions), Adriana Toston Diez (EMPACT Firearms), Maria Jimenez Victorio (Spanish National Firearms Focal Point) en Nils Duquet & Matteo Dressler (Vlaams Vredesinstituut)

10/05/2021
Lone actor radicalisering
Panel: Gert Vercauteren (OCAD), Sertan Icten (Lokale politie van Wetteren), Gert Vanherk (Gevangenis Hasselt, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin) en Nils Duquet & Annelies Pauwels (Vlaams Vredesinstituut)

19/05/2021
Leerkrachten, onderwijsprofessionals & geweldloos protest
Panel: Jan Balliauw (VRT), Wies Degraeve (Amnesty International) en Annemarie Gielen (Pax Christi)

26/05/2021
Project DIVERT – Diefstal van vuurwapens in de EU
Panel: Frédéric Quewet (Belgische Federale Politie), Ian Head (NABIS), Alain Lapon (SEESAC) en Nils Duquet & Quitterie de Labbey (Vlaams Vredesinstituut)

08/06/2021
15 jaar Wapenwet
Panel: Emmy Vanhees (Provinciale wapendienst Limburg), Mary-Ann De Beuckelaer (Federale Wapendienst), Christophe Dhondt (Politiezone Vlas), Vincent Van Quickenborne (Minister van Justitie) en Nils Duquet & Diederik Cops (Vlaams Vredesinstituut)

23/06/2021
Project DIVERT – Fraude met vuurwapens in de Europese Unie.
Panel: Giovanna Maletta (SIPRI), Martin van der Meij (Europol), Audrius Ciupala (License Division of the Public Police Board, Lithuania) en Nils Duquet (Vlaams Vredesinstituut)

13/12/2021
Project TARGET – Online voorstelling resultaten
Panel: Marieke Liem (Leiden University), Richard Martens (Nederlandse Politie), Febe Liagre (Europese Commissie) en Nils Duquet & Dennis Vanden Auweele (Vlaams Vredesinstituut)

EIGEN FYSIEKE EVENEMENTEN

21/09/2021
Chemische wapens: documentairevertoning The Cave & vraaggesprek naar aanleiding van de Dag van de Vrede, in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting en filmfestival Docville.
Panel: Filip De Craemer & Nils Duquet. Moderator: Inge Vrancken

25/10/2021
Rondetafelgesprek Polarisatie in samenwerking met het Wij-Zij-netwerk.
Panel: Baldwin Van Gorp (KU Leuven- Instituut voor Mediastudies), Ron Van Wonderen (Kennisplatform Integratie & Samenleving – KIS) en Maarten Van Alstein (Vlaams Vredesinstituut)

10/11/2021
Elfnovemberlezing door historicus Koen Aerts. Met houtblazerskwintet Bois de Vivre, in samenwerking met Stad Ieper en het In Flanders Fields Museum

EXTERNE PUBLIEKSWERKING

28/01/2021
Lezing Belgische vuurwapens in internationale conflicten in samenwerking met UPV Wetenschapspopularisering (met Nils Duquet)

2-4 maart 2021
Lezing: “Learning from the Violent Past: from Theory to Practice.” op de slotconferentie van het RETHINK-netwerk. (met Maarten Van Alstein)

07/04/2021
ICCT Live Briefing over het verband tussen kleine en lichte wapens en terrorismefinanciering (met Nils Duquet)

14/04/2021
Regionale meeting van SALW Commissies door SEESAC (met Nils Duquet)

05/05/2021
Lezing "Polarisatie, conflict en vrede" in het kader van de opleiding Vredeseducatie, een samenwerking tussen UA, UCSIA en Vredescentrum (met Maarten Van Alstein)

11/05/2021
ICCT Live Briefing: "Wapengebruik door 'lone actor' terroristen in West-Europa" (met Annelies Pauwels)

15-16 juni 2021
Stockholm Criminology Symposium 2021 (met Diederik Cops, Quitterie de Labbey en Nils Duquet)

05/07/2021
Panelgesprek: "Een Vredesinstituut: betekenis & rol", georganiseerd door Academi Heddwch Cymru (Vredesacademie van Wales) (met Nils Duquet)

10/09/2021
Project TARGET-panel over het verband tussen illegale vuurwapenhandel en vuurwapengeweld op de jaarlijkse Eurocrim-conferentie (met Quitterie de Labbey, Nils Duquet en Dennis Vanden Auweele)

21/09/2021
UNODC Cursus: Afwending van vuurwapens van legale naar illegale markten (met Nils Duquet)

23/09/2021
CEPOL-cursus: Vuurwapens: wettelijke, strategische en operationele aspecten (met Nils Duquet)

23/09/2021
Lezing "Dag van de Diversiteit: Omgaan met controverse en polarisatie in de klas." (met Maarten Van Alstein)

08/10/2021
Lezing "Handgranaten in België" op expertenvergadering van de Universiteit van Leiden (met Nils Duquet)

15/10/2021
Lezing "Afghanistan: 20 jaar na 9/11 - De terugtrekking uit Afghanistan & radicalisering bij Europese strijdkrachten" op Jean Monnet Network on EU Counter-terrorism (EUCTER) (met Annelies Pauwels)

28/10/2021
Workshop UGent & Strong Cities Netwerk- Gewelddadig extremisme & polarisatie (met Annelies Pauwels)

29/10/2021
Panelgesprek "Hoe toekomstbestendig is onze lokale aanpak van radicalisering?" op het Facts to Act-festival (Hannah Arendt Instituut)
(met Nils Duquet & Annelies Pauwels)

09/11/2021
Lezing bij Vredescentrum Antwerpen ter gelegenheid van de tentoonstelling "Over de Muur" (met Maarten Van Alstein)

19/11/2021
Panelgesprek "NPT@50: Tussen non-proliferatie en ontwapening" op de jaarlijkse conferentie over het Belgisch Buitenlands Beleid van het Egmont Instituut (met Nils Duquet)

23/11/2021
Lezing KULeuven: Wapenhandel (met Nils Duquet)

15/12/2021
Webinar (Hannah Arendt Instituut) "Omgaan met controverse en polarisatie in de klas" (met Maarten Van Alstein)

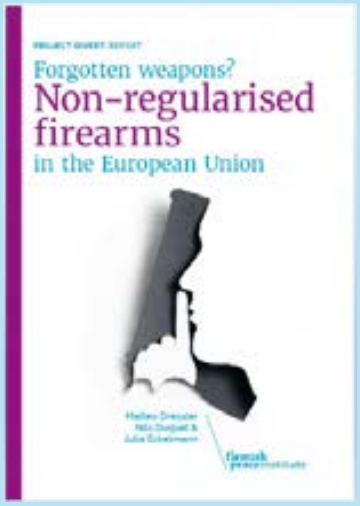
PUBLICATIES EN ADVIEZEN VAN HET VLAAMS VREDESINSTITUUT IN 2021

Integraal te downloaden via www.vlaamsvredesinstituut.eu

20/04/2021

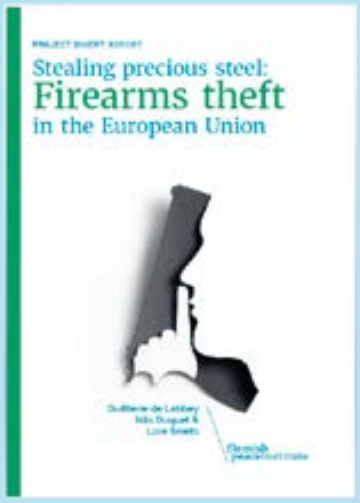
Jaarverslag 2020: Blijven bouwen

Het Europese Project DIVERT focust op de illegale afwending van wapens in Europa. Het Vlaams Vredesinstituut coördineerde het project en schreef in 2021 twee rapporten waarin het achtereenvolgens focuste op non-regularisatie en op diefstal van wapens.

28/04/2021

Rapport Project DIVERT: Niet-geregulariseerde vuurwapens in de Europese Unie (ENG)
Matteo Dressler, Nils Duquet, Julie Eckelmann

26/05/2021

Rapport Project DIVERT: Diefstal van vuurwapens in de Europese Unie (ENG)
Quitterie de Labbey, Nils Duquet, Lore Smets

08/06/2021

Analyse - Vuurwapenbezit in Vlaanderen: Motieven & uitdagingen voor het controlesysteem
Diederik Cops

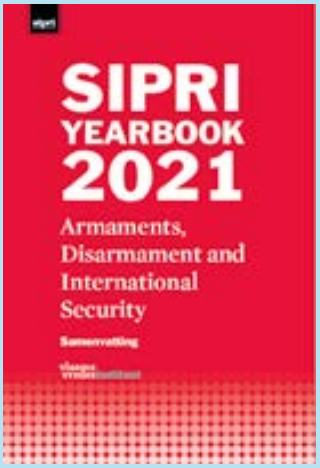
Vijtien jaar na het ondertekenen van de Belgische Wapenwet – in de nasleep van de dodelijke raid van Hans Van Themsche in Antwerpen - blijkt uit deze analyse niet alleen de positieve impact van de Wapenwet maar ook hoe belangrijk het is om de regels en controlemechanismen te blijven actualiseren.

14/07/2021

Rapport - Polarisatie, conflict en vrede
Maarten Van Alstein

Op basis van wetenschappelijke literatuur ontwikkelt het Vlaams Vredesinstituut in dit rapport een origineel denkkader dat houvast kan bieden aan wie - professioneel of als geïnteresseerde burger - interesse heeft in polarisatie in Vlaanderen.

29/09/2021

SIPRI Yearbook 2021 – Samenvatting in het Nederlands

Het Vlaams Vredesinstituut publiceerde ook in 2021 de officiële Nederlandstalige samenvatting van het bekende jaarboek van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), toonaangevende en onafhankelijke bron van gegevens en analyses over bewapening, ontwapening en internationale veiligheid.

29/10/2021

Analyse - Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2020
Diederik Cops

Een overzicht van de belangrijkste tendensen in de handel in militair materieel vanuit, naar en door Vlaanderen in 2020. Opvallend:

- De vergunde wapenhandel vanuit Vlaanderen bedroeg 42,2 miljoen euro, opvallend minder dan de voorbije jaren.
- Met 3 vergunningen blijft de vergunde doorvoer via Vlaanderen verder afnemen.

29/10/2021

Analyse - Eindgebruik van defensiegerelateerde goederen: Vlaams en Europees juridisch en administratief controlekader

Diederik Cops

Zowel het Europese kader, de wijze waarop de Vlaamse overheid de controle op eindgebruik organiseert binnen de Vlaamse rechtsorde als de wijze waarop de relevante Europese bepalingen in Vlaanderen worden geïmplementeerd, komen aan bod.

15/11/2021

Rapport - Onder de radar – Doorvoer van militaire goederen: van vergunnen tot controleren

Diederik Cops, Kathleen Vanheuverswyn

Doorvoer is het transport van militaire goederen – al dan niet met overlading - over het grondgebied. Al enkele jaren wordt een stevige daling vastgesteld van het aantal aangevraagde vergunningen voor de doorvoer van militaire goederen via Vlaanderen. Op vraag van de Commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement ging het Vlaams Vredesinstituut op zoek naar verklaringen.

15/11/2021

Advies- Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2021

Op basis van het onderzoek naar de controle op de doorvoer van militaire goederen adviseert het Vlaams Vredesinstituut:

- de complexiteit van de doorvoercontrole te verminderen en de transparantie te vergroten
- communicatie en informatie-uitwisseling te verbeteren
- het bewustzijn bij private logistieke actoren te vergroten
- kennis en expertise te versterken en
- te evolueren van een vergunningsstelsel naar een omvattend controlestelsel.

19/11/2021

Advies inzake nucleaire ontwapening en de opties voor België en Vlaanderen hiertoe.

Het Vlaams Vredesinstituut pleit op basis van het rapport “Internationale nucleaire ontwapening en beleidsopties voor België en Vlaanderen” voor een meer actieve rol als bruggenbouwer voor België en Vlaanderen. Op termijn moet een nieuw beleid leiden tot een ondertekening van het Verbod op Nucleaire Wapens en – in samenspraak met de VS –tot de verwijdering van de kernwapens van het Belgisch grondgebied.

13/12/2021

Rapport Project TARGET: Targeting gun violence & trafficking in Europe (ENG)

Nils Duquet, Dennis Vanden Auweele

Een wapenwedloop onder drugscriminelen en de toegenomen illegale beschikbaarheid van vuurwapens kunnen leiden tot meer crimineel en zelfs terroristisch wapengeweld. Dat blijkt uit het rapport van Project TARGET, een nieuwe, omvangrijke Europese studie die het Vlaams Vredesinstituut coördineerde.

21/12/2021

Rapport Internationale nucleaire ontwapening en beleidsopties voor België en Vlaanderen

Lode Dewaegheneire, Veronica Vella en Sylvain Palle-Calvo.

In dit rapport worden in opdracht van het Vlaams Vredesinstituut de verschillende toekomstscenario’s en beleidsopties met betrekking tot nucleaire ontwapening onderzocht.

EXTERNE BIJDRAGEN VAN ONZE ONDERZOEKERS IN 2021

Onze onderzoekers beperken zich niet tot onze eigen publicaties om hun inzichten te verspreiden.

Zo droeg **Maarten Van Alstein** bij aan de publicatie *Het agonistische museum* van FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed en aan de ontwikkeling van de Edubox die leerkrachten handige instrumenten aanreikt om aan de slag te gaan met polariserende thema's.

Feb. '21

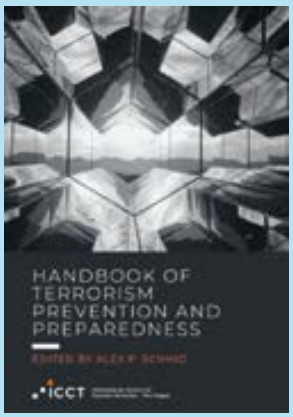

Apr. '21

Annelies Pauwels leverde met een hoofdstuk over het wapengebruik door 'lone actor' terroristen in West-Europa een belangrijke bijdrage aan het gezaghebbende *Handbook of terrorism, prevention and preparedness* van het *International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* (ICCT). Voor het Europese *Radicalisation Awareness Network*, kortweg RAN, beschreef ze in een eerste rapport hoe rechts-extremisme er vandaag in Europa uitziet. In een tweede rapport gaf ze meer inzicht in het fenomeen van lone actor terrorisme.

Mei '21

Mei '21

Sep. '21

DE INTERNATIONALE ROUTE: WAPENHANDEL EN HET BELANG VAN INTERNATIONALE SAMENWERKING

Onderzoeker Diederik Cops en directeur Nils Duquet lichten het onderzoek omtrent wapendoorvoer, -handel en eindgebruik toe in de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement.

Tekst: Diederik Cops & Dennis Vanden Auweele

Onderzoekers Vlaams Vredesinstituut

Een vredevol buitenlands beleid is onmogelijk zonder controle op de export in wapens en de bestrijding van de proliferatie van wapens. Internationale samenwerking is hier een belangrijke hoeksteen, zowel op het vlak van de controle op de buitenlandse handel in conventionele wapens als op het vlak van de preventie en opsporing van de illegale wapenhandel. In beide domeinen kiest het Vlaams Vredesinstituut resoluut voor internationale samenwerking; niet enkel als deel van de oplossing maar ook in de onderzoeksfase en zelfs bij de verspreiding van de onderzoeksresultaten.

Internationale samenwerking om legale wapenhandel te beveiligen

De beveiliging van de legale internationale handel in conventionele wapens is een noodzakelijke stap om de ongewenste afwending van wapens te voorkomen. Onder

Alle actoren in de internationale productie- en handelsketen dragen een deel van de verantwoordelijkheid. Enkel samen kunnen ze garanderen dat een transactie voldoet aan de veelheid aan wettelijke verplichtingen.

meer in zogenaamde *transithubs* - plaatsen waar wapens passeren tijdens hun transport van het land van oorsprong naar dat van bestemming en waar ze (al dan niet) van het ene transportmiddel op een ander worden overgeladen - bestaat het risico dat wapens van hun voorziene routes afwijken en naar ongewenste bestemmingen en bestemmelingen getransporteerd worden. Efficiënte en effectieve controles op doorvoertransacties moeten dat voorkomen.

Internationale samenwerking en informatie-uitwisseling zijn daarbij cruciaal: voor de exporterende landen om het veilige vervoer van de geëxporteerde goederen te garanderen en voor de doorvoerlanden om te voorkomen dat wapens via hun grondgebied zouden worden afgewend van hun voorziene en goedgekeurde route en terechtkomen in conflictgebieden of op de illegale markt. Het onderzoek dat het Vredesinstituut in 2021 op vraag van de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement gevoerd heeft naar de problematiek van de controle op de doorvoer van militaire goederen, illustreert dit op treffende wijze.

Huidige handelsstromen verlopen zeer snel en worden grotendeels online afgehandeld, zowel door logistieke actoren als door de controlerende douanediensten. Hoe effectief de douanesystemen en de interne controleprogramma's van (internationale) logistieke dienstverleners zijn, hangt in belangrijke mate af van de kwaliteit van de aangeleverde informatie. Vage en beperkte informatie over de goederen en de transactie bemoeilijken een efficiënte en effectieve controle. De nodige informatie is wel ergens in de transportketen beschikbaar, maar gebrekkige samenwerking en een beperkt bewustzijn staan een vlotte informatiedoorstroming in de weg en zetten daarom een rem op een goede en snelle controle.

Alle actoren in de internationale productie- en handelsketen dragen een deel van de verantwoordelijkheid. Enkel samen kunnen ze garanderen dat een transactie voldoet aan de veelheid aan wettelijke verplichtingen. Samenwerking en informatie-uitwisseling tussen al deze verschillende diensten en actoren is belangrijk om de controle op de doorvoer van militaire goederen efficiënt, effectief en transparant te organiseren. Exporterende bedrijven zouden specifieke informatie over hun goederen moeten delen met de andere logistieke partners in de transportketen zodat zij dit kunnen melden in alle douaneaangiftes in de landen van transit. Maar ook de betrokken overheden hebben een belangrijke verantwoordelijkheid: uitvoerende landen zouden de gedetailleerde kennis over de transactie en de aard van de goederen waarover ze beschikken moeten delen met de doorvoerlanden. Om die reden benadrukken diverse internationale instrumenten, waaronder het VN-Wapenhandelverdrag, het VN-Vuurwapen-

protocol, het Wassenaar Arrangement en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) het belang van en zelfs de noodzaak aan goede informatie-uitwisseling tussen alle betrokken partijen en overheden.

Nieuwe technologieën en software maken het alvast technisch mogelijk om goederenstromen efficiënt op te volgen en om relevante informatie op voorhand uit te wisselen tussen logistieke actoren en overheidsdiensten in de export-, doorvoer- en importlanden. Hoewel de technische mogelijkheden voorhanden zijn, wordt het politieke engagement nog steeds beperkt in effectieve acties omgezet. De sterk nationaal-georiënteerde insteek van exportcontrole draagt hiertoe bij. Geopolitieke overwegingen en de weerstand bij verkopende en kopende overheden om informatie over wapentransfers te delen met andere landen versterken deze moeilijkheid. Meer politieke wil is daarom nodig om de nodige informatie tussen verschillende landen te delen en om zo tot een meer efficiënte, effectieve en transparante doorvoercontrole te komen.

Internationale samenwerking om de illegale wapenhandel aan te pakken

De controle op de verkoop en doorvoer van wapens kan mogelijk falen. Daarom moeten er vangnetten zijn. De overgrote meerderheid van vuurwapens in de Europese Unie is ooit legaal geproduceerd; toch belandt een deel na verloop van tijd in de illegaliteit. Wat kan er gebeuren om deze afwending tegen te gaan? Internationale samenwerking is hierbij van cruciaal belang. Dit toont zich op drie belangrijke vlakken, namelijk het wetgevende kader, het kennisluik en de operationele aandacht voor vuurwapens.

De overgrote meerderheid van vuurwapens in de Europese Unie is ooit legaal geproduceerd; toch belandt een deel na verloop van tijd in de illegaliteit. Wat kan er gebeuren om deze afwending tegen te gaan? Internationale samenwerking is hierbij van cruciaal belang.

Een sluitende internationale wetgeving is de eerste stap voor de bestrijding van illegale wapenhandel. De Europese Unie is geen eiland; de binnengrenzen van de EU staan open voor vrij verkeer van goederen en personen. Dat betekent dat het wetgevende kader in de ene lidstaat een impact heeft op de andere lidstaten. Wanneer het ene land een laks wetgevend kader heeft voor de aanschaf van vuurwapens (zoals België tot 2006), dan kunnen individuen met kwade bedoelingen uit andere landen daar hun vuurwapens aankopen om ze in hun land van herkomst te gebruiken. Wanneer ze de landgrens oversteken, zonder over de juiste vergunningen te beschikken, maken ze zich schuldig aan smokkel en illegale handel.

Om het hoofd te bieden aan deze situatie en de verschillende nationale vuurwapenwetgevingen te harmoniseren, vaardigde de EU in 1991 de Vuurwapenrichtlijn uit. Dat bleek echter geen mirakeloplossing; de richtlijn werd immers niet in alle lidstaten eenduidig en sluitend toegepast. Criminelen en terroristen maakten misbruik van deze grijze zones. Zo had de richtlijn tot voor kort bijvoorbeeld geen uniforme standaarden voor het onklaar maken van vuurwapens (die dan 'onklaar' verkocht werden, maar makkelijk terug gereactiveerd werden). Ook nu nog bestaan er verschillen in wetgeving waardoor vuurwapens in de verkeerde handen kunnen vallen.

Een goede wapenwetgeving is een belangrijk instrument in de strijd tegen illegale wapenhandel, maar dan moet de wetgeving wel gehandhaafd worden. Voldoende operationele capaciteit bij de betrokken diensten is dan ook van groot belang. Vergeleken met andere regio's wereldwijd kent Europa lage ratio's van dodelijk vuurwapengeweld. Daardoor lijkt de urgentie om illegale vuurwapens te bestrijden vaak niet erg hoog. Maar het gevaar dat vuurwapens in de verkeerde handen terecht komen wordt groter wanneer men de operationele capaciteit vermindert. Dan bestaat het risico op plotse uitbarstingen van vuurwapengeweld, zoals we zien in Nederland en Zweden. De wapens die hiervoor worden gebruikt zijn vaak uit het buitenland afkomstig. Illegale wapenhandel is doorgaans een grensoverschrijdend fenomeen. Dit betekent dat ook internationale samenwerking tussen de verschillende operationele diensten noodzakelijk is.

Een goed zicht op de problematiek van illegale wapenhandel en vuurwapengeweld is een derde belangrijk element voor de bestrijding van deze fenomenen. De vuurwapenrichtlijn bevat de verplichting dat lidstaten een registratiesysteem hebben voor zowel legaal gehouden vuurwapens als voor gevonden, verloren en inbeslaggenomen vuurwapens. Wanneer deze informatie eenvoudig voorhanden is, dan kan men – zowel nationaal als internationaal – snel en daadkrachtig optreden tegen vuurwapens die gebruikt worden bij gewelddadige activiteiten of problematische situaties veroorzaken. Toch zijn ook hier grote uitdagingen. Zo zijn niet alle nationale vuurwapenregisters van even hoge kwaliteit en de internationale uitwisseling van informatie kan vaak beter. Nochtans kan een goede registratie van inbeslaggenomen oorlogswapens uit voormalig Joegoslavië bij Belgische en Nederlandse criminelen en internationale informatie-uitwisseling op dit vlak inzicht verschaffen in gebruikte smokkelroutes en kan zo vuurwapengeweld worden voorkomen.

Het Vlaams Vredesinstituut als actieve actor in het versterken van internationale samenwerking

Samenwerking en internationale afstemming is ook voor het onderzoek van het Vredesinstituut erg belangrijk. Dit komt in de eerste plaats tot uiting in de bewuste keuze om, tijdens het onderzoek zelf, de inbreng van uiteenlopende personen en organisaties – nationaal en internationaal – te betrekken. In het eerder vermelde onderzoek naar doorvoercontrole zijn vergunningsdiensten en douaneautoriteiten uit zeven

Het Vredesinstituut zet ook na afloop van het onderzoek sterk in op een proactieve internationale verspreiding van de conclusies en aanbevelingen naar relevante actoren. Dat helpt Vlaanderen en het Vlaams Parlement mee op de internationale kaart plaatsen.

andere Europese landen, diverse internationale organisaties, internationale logistieke dienstverleners en vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld betrokken. In ons onderzoek naar illegale vuurwapenhandel en wapengeweld werken we samen met Europol en verschillende nationale politiediensten, maar ook met internationale organisaties zoals het VN Agentschap voor de bestrijding van drugs en georganiseerde criminaliteit (UNODC).

Ten tweede is het versterken van internationale samenwerking en het identificeren van concrete aanknopingspunten in de meeste studies van het Vredesinstituut een belangrijk aandachtspunt; Vlaanderen is net als Europa geen eiland en functioneert niet in een economisch, politiek of sociaal vacuüm; oplossingen voor bepaalde uitdagingen vereisen internationale samenwerking. Ze kunnen niet alleen binnen, door of vanuit Vlaanderen worden aangepakt of opgelost.

Als laatste, zet het Vredesinstituut ook na afloop van het onderzoek sterk in op een proactieve internationale verspreiding van haar conclusies en aanbevelingen naar relevante actoren. Dat helpt Vlaanderen en het Vlaams Parlement mee op de internationale kaart plaatsen. Bovendien laat het toe om relevante inzichten uit andere landen te helpen vertalen naar de Vlaamse context en om interessante Vlaamse praktijken te verspreiden in de internationale arena. Op die manier tracht het Vredesinstituut vanuit haar onderzoek naar wapenhandel bij te dragen aan een vredesgericht Vlaams buitenlands beleid.

DE ONDERWIJSROUTE: WERKEN AAN VREDESEDUCATIE - VAN EEN VLAAMSE KLAS NAAR DE WERELD EN TERUG

Leerlingen van het 5e jaar van de nijverheidstechnische beroepsopleiding van het Atlascollege in Genk beslissen in het Vlaams Parlement mee over de Nobelprijsnominatie van het Vlaams Vredesinstituut.

Tekst: Maarten Van Alstein
Onderzoeker Vlaams Vredesinstituut

In onze samenleving wordt heftig gebikkeld over controversiële thema's zoals corona, migratie en klimaat. Gesprekken over deze thema's nemen vaak niet de vorm aan van een empathische en redelijke dialoog. Soms eindigen ze in bitsige conflicten en polarisatie. Ook internationaal zijn spanningen en conflicten aan de orde van de dag. In tal van landen woeden gewapende conflicten en eisen burgeroorlogen, misdaad en maatschappelijke chaos een gewelddadige tol. In de relaties tussen de grootmachten duiken met de regelmaat van de klok spanningen op. Analyses van de huidige stand van zaken in de wereld lijken vooral de visie van pessimisten te bevestigen. Maar wie met een open blik kijkt, ziet ook andere zaken dan spanningen en geweld. Overal ter wereld zetten mensen en organisaties zich – ook in heel moeilijke omstandigheden – onversaagd in voor geweldloosheid en democratie. En ontelbare mensen streven naar vreedzaam samenleven met anderen, niet alleen door een maatschappelijk engagement op te nemen, maar ook in hun dagelijkse leven, in hun gezin en op het werk.

Het is niet vanzelfsprekend om al deze conflicten en spanningen onder dezelfde noemer te plaatsen. Elke context – van het interpersoonlijke tot het interstatelijke – heeft eigen kenmerken en complexiteiten. Toch roepen deze conflicten vragen op die voor al deze contexten relevant zijn, hoezeer de antwoorden op die vragen ook zullen uiteenlopen. Hoe kunnen we werken aan geweldloosheid en vrede, zowel in de kleine ontmoetingen van alledag als in de samenleving als geheel? Hoe kunnen we spanningen en conflicten zo hanteren dat ze niet resulteren in geweld?

Deze vragen waren het vertrekpunt van ons breed gelezen en bediscussieerde rapport "Polarisatie, conflict en vrede", dat we in 2021 publiceerden. In dat rapport verkennen we hoe beleidsmakers en praktijkwerkers op een constructieve manier kunnen omgaan met conflicten en polarisatie. De uitdaging is te vermijden dat spanningen en tegenstellingen schadelijk of gewelddadig worden, terwijl de ruimte voor meerstemmigheid en meningsverschil zo open mogelijk blijft. Hoe kunnen we dat concreet doen?

De uitdaging is te vermijden dat spanningen en tegenstellingen schadelijk of gewelddadig worden, terwijl de ruimte voor meerstemmigheid en meningsverschil zo open mogelijk blijft. Hoe kunnen we dat concreet doen?

Ook op televisie, in de pers en op sociale media – waar conflicten en polarisatie vaak de boventoon voeren – wordt naar antwoorden op deze vraag gezocht. En belangrijk, ook leerkrachten en leerlingen in Vlaanderen zijn actief op zoek naar manieren om constructief met conflicten om te gaan. De klas is een pedagogische ruimte waar jonge mensen de kans krijgen om de wereld beter te begrijpen, én zich voor te bereiden om in die wereld een betekenisvolle rol op te nemen. Wat in de wereld gebeurt, manifesteert zich bovendien ook in de klas: in de relaties tussen leerlingen, of wanneer een controversieel thema tot levendige discussies of zelfs conflicten leidt. Als dat laatste gebeurt, moeten leerkrachten aan de slag om twistgesprekken en conflicten in goede banen te leiden. Maar de vraag gaat ook breder: hoe kunnen leerkrachten op een proactieve én concrete manier met hun leerlingen aan de slag rond thema's als geweldloosheid en vrede?

Perspectieven op de wereld

De eindtermen en leerplannen zijn een vanzelfsprekend vertrekpunt om antwoorden op die vraag te zoeken. De eindtermen bieden het kader voor wat leerlingen behoren te kennen en kunnen. In het najaar van 2021 heeft het Vredesinstituut een onderzoeksproject aangevat dat nauwkeuriger in kaart zal brengen hoe leerkrachten binnen het kader van de eindtermen verschillende aspecten van vredeseducatie kunnen vertalen in concrete didactieken en werkvormen. Vredeseducatie wordt als zodanig niet vermeld in de onderwijsdoelen. Maar wie de eindtermen met een vredeseducatieve bril leest, komt heel wat aanknopingspunten tegen. Samenleven in meerstemmigheid, de dialoog en conflicthantering zijn belangrijke elementen in de eindtermen burgerschap. Reflecteren over oorlog en vrede in verschillende historische periodes wordt vermeld bij de eindtermen geschiedenis. En wie met een panoramische lens naar vredeseducatie kijkt, ontdekt ook mogelijkheden in onderwijsdoelen zoals die over duurzame ontwikkeling en klimaat. Zo bieden de eindtermen voldoende oriëntatiepunten om in de klas te reflecteren over conflict en vrede.

Vredeseducatie wordt als zodanig niet vermeld in de onderwijsdoelen. Maar wie de eindtermen met een vredeseducatieve bril leest, komt heel wat aanknopingspunten tegen.

Om met leerlingen te werken rond globale aspecten van conflict en vrede, kunnen leerkrachten ook vertrekken van actuele ontwikkelingen in de internationale politiek. De uitdaging is dan om die op een tastbare en bevattelijke manier naar de leefwereld van leerlingen te brengen. De thematische en didactische opties zijn op dit vlak uiteraard legio. Wie met enige aandacht het nieuws volgt, vindt voldoende inspiratie voor klasgesprekken. Maar het is zinvol om ook iets dieper te graven en minder voor de hand liggende thema's naar voren te brengen. In een advies over nucleaire ontwapening van november 2021 bepleitte het Vredesinstituut bijvoorbeeld om in het onderwijs in te zetten op een beter geopolitiek begrip van de wereld en specifiek op de problematiek van nucleaire wapens. Een andere – en heel concrete – methode die het Vredesinstituut in 2021 verkend heeft door middel van een webinar en gesprekken met leerkrachten, is leerlingen te laten werken rond de Nobelprijs voor de Vrede. In het voorjaar van 2022 brachten we het idee al in de praktijk.

Wie krijgt de Nobelprijs voor de Vrede?

Het Noorse Nobelprijscomité dat ieder jaar de prijs voor de vrede uitreikt, voorziet in zijn reglement dat naast volksvertegenwoordigers en academici ook directeurs van vredesinstituten een kandidaat mogen voordragen. In 2021 besliste het Vlaams Vredesinstituut om in de zoektocht naar een waardevolle kandidaat samen te werken met leerlingen van Vlaamse scholen. Concreet sloegen we de handen in elkaar met leerlingen van de nijverheidstechnische opleiding van het Atlascollege in Genk. Het traject kreeg vorm in verschillende fasen. In een voorbereidende fase onderzochten de leerlingen in de klas een lijst met mogelijke kandidaten. Die werd ter inspiratie aangereikt door het Vlaams Vredesinstituut. De leerlingen mochten eigen kandidaten voordragen en brachten de lijst terug tot een shortlist van zes kandidaten. Op 27 januari 2022 gingen we met de leerlingen aan de slag in het Vlaams Parlement. In een aantal workshops onderzochten de leerlingen fenomenen als conflict en vrede, geweldloos verzet en het belang van persvrijheid. Nadien gingen de leerlingen met elkaar de dialoog aan over de drie kandidaten die zij het meest geschikt vonden. Na een stemming bleek dat de leerlingen ervoor kozen om COVAX voor te dragen als kandidaat voor de Nobelprijs Vrede. COVAX is een programma van de Wereldgezondheidsorganisatie, de *Coalition for Epidemic Preparedness Innovations* en *Gavi, the Vaccine Alliance*, met als doel COVID-19-vaccins beschikbaar te stellen aan alle landen wereldwijd, ongeacht hun welvaart.

Drie elementen uit de hele oefening zijn waardevol om even te belichten. Ten eerste kregen de leerlingen niet alleen informatie en kennis over vrede aangereikt, ze werden actief betrokken als onderzoekers en deelnemers aan de dialoog. Nadat ze de merites van verschillende personen en organisaties onderzocht hadden, gingen ze met elkaar in

gesprek om geschikte kandidaten voor de vredesprijs te selecteren. Via een democratische stemming bepaalden ze de uiteindelijke nominatie van het Vredesinstituut. Ten tweede konden de leerlingen via het beoefenen van de 'kleine' vrede (de dialoog) werken rond thema's die samenhangen met de 'grote' vrede (geweldloosheid en vrede in de wereldpolitiek). En ten derde bood de oefening een interessante insteek om leerlingen te laten nadenken over het moeilijke en diffuse begrip 'positieve vrede'. Met dat begrip duiden we aan dat vrede méér is dan de afwezigheid van geweld (wat we 'negatieve vrede' noemen). Maar wat is dat dan precies, die positieve vrede? Door zowel laureaten van de Nobelprijs van de laatste jaren als mogelijke kandidaten voor de prijs in 2022 te onderzoeken, konden de leerlingen op een tastbare manier verkennen welke elementen van belang zijn voor zo'n positieve vrede, zoals het recht op onderwijs, vrijheid van mening en pers, de democratische rechtstaat, dialoog en internationale samenwerking, en de strijd tegen honger en seksueel geweld.

Op die manier hebben we in 2021 en 2022 de eerste belangrijke stappen gezet in een project dat de komende jaren nog veel meer pedagogische professionals, scholen en leerlingen kan inspireren bij een reflectie over wat conflict en vrede betekenen – zowel in hun eigen leefwereld als in de samenleving, nationaal én internationaal.

DE INSPIRATIEROUTE: VREDE, PREVENTIE VAN GEWELDDADIGE RADICALISERING EN VLAAMSE BELEIDSIDEEËN UIT EN VOOR HET BUITENLAND

Met occasionele Engelstalige webinars zorgt het Vlaams Vredesinstituut er voor dat onderzoeksresultaten nog toegankelijker worden voor een internationaal publiek.

Tekst: Annelies Pauwels
Onderzoeker Vlaams Vredesinstituut

Gewelddadig extremisme en conflicten raken steeds meer met elkaar verweven. Conflicten – en de gevolgen ervan – vormen vaak een ideale voedingsbodem voor radicalisering. Terroristische groeperingen gedijen ook meestal in conflictgebieden, in het bijzonder in situaties waarin chaos en onveiligheid heerst, de rechtsstaat afwezig is, en de bevolking weinig of geen toegang heeft tot basisvoorzieningen. Terreurgroepen vullen deze leemtes dan in door de taken van de overheid over te nemen en zo steun bij de bevolking te verkrijgen.

Terrorisme is zelf echter ook regelmatig een aanjager van conflicten. Terroristische incidenten hebben niet alleen een grote impact op de dynamieken van een conflict. Terreurgroepen treden ook vaak op als stoorzenders: hun aanslagen en gewelddaden hebben dan als doel de onderhandelingen te doen ontsporen en het conflict terug aan te wakkeren, tijdens de onderhandelingsfase of in de periode na het conflict, door de instabiliteit en onveiligheid te vergroten en bevolkingsgroepen (terug) tegen elkaar op te zetten.[1] Het is dan ook niet verwonderlijk dat conflicthaarden en gewelddadig extremisme vaak geografisch samenvallen. Denken we maar aan landen zoals Afghanistan, Irak en Syrië.[2]

1 Zie bijvoorbeeld Andreas Schädel & Hans J. Giessmann, De-Exceptionalizing the Terrorist Phenomenon: Lessons and Concepts from Conflict Prevention and Transformation, in: Alex P. Schmid, Handbook on Terrorism Prevention and Preparedness, International Centre for Counter-Terrorism – The Hague.
2 Zie bijvoorbeeld Institute for Economics and Peace, 'Global Terrorism Index 2020: Measuring the impact of terrorism, Sydney, November 2020.

De preventie en bestrijding van gewelddadige radicalisering neemt een steeds grotere rol op in internationaal beleid en samenwerking gericht op conflictpreventie, vredeshandhaving en -opbouw. Er is dan ook een duidelijk verband – en zelfs heel wat overlap – tussen deze verschillende werkdomeinen. Zowel initiatieven voor vredesopbouw als acties ter preventie van gewelddadige radicalisering trachten bijvoorbeeld in te werken op een vergelijkbare complexiteit van vaak verwante oorzaken. Ook plaatsen ze gelijkaardige prioriteiten en mechanismen centraal in hun werking, zoals een lokale, gecontextualiseerde en inclusieve benadering. Beide werkdomeinen kampen ook vaak met gelijkaardige uitdagingen, zoals moeilijkheden wat betreft het uitwerken van een integrale samenwerking op meerdere niveaus, het bevorderen van een aanpak die niet boven de hoofden maar lokaal op het terrein vertrekt, maar ook het meten van vaak ongrijpbare resultaten.[3]

Inzetten op de preventie van gewelddadige radicalisering en inzetten op vrede loopt dus vaak parallel. Als we het concept "vrede" negatief invullen als de afwezigheid van oorlog of direct geweld, dan helpt preventie door in te grijpen in radicaliseringsprocessen, ze af te remmen en zo geweld te voorkomen. Maar ook bij een positieve invulling van het concept "vrede" als een toestand van geweldloosheid, duurzaamheid en rechtvaardigheid, kan een structureel en samenlevingsbreed radicaliseringsbeleid positieve effecten hebben door bijvoorbeeld te werken aan de grondoorzaken van conflicten, het versterken van weerbaarheid van kwetsbare bevolkingsgroepen en het bevorderen van een inclusieve samenleving.

Het Vlaams radicaliseringsbeleid en lessen uit en voor het buitenland

Hoe vindt het radicaliseringsbeleid van Vlaanderen nu aansluiting bij vredesbevorderende initiatieven in andere landen? De Vlaamse overheid is bevoegd voor de preventieve aspecten van het terrorismebeleid en heeft haar beleid grotendeels uitgewerkt in de nasleep van de Syriëstrijdersproblematiek en de terroristische aanslagen in de periode 2014-2016. Hierbij werd expliciet gekozen om voort te bouwen op kennis en ervaring aanwezig in andere landen die reeds eerder met gewelddadige radicalisering geconfronteerd werden. Zo werden enkele delegaties van de Vlaamse overheid gestuurd naar andere landen die reeds een breed beleid hadden uitgewerkt in de preventie van gewelddadige radicalisering. Een voorbeeld voor de Vlaamse aanpak vormde bijvoorbeeld de Deense stad Aarhus, die een *multi-agency* samenwerking tussen de gemeente, politiediensten en externe partners centraal plaatst in haar radicaliseringsbeleid. Ook enkele Vlaamse steden en gemeenten, die heel wat jongeren naar conflictgebied in

3 Zie bijvoorbeeld. Georgia Holmer Countering Violent Extremism: A Peacebuilding Perspective; The Swedish International Development Cooperation Agency, Preventing Violent Extremism (PVE) through development, Peace and Conflict [Thematic Overview], December 2017, https://cdn.sida.se/app/uploads/2020/12/01125322/s209461_thematicoverview_preventing_violent_extremism_webb-003_final.pdf.

Syrië en Irak hadden zien vertrekken, bouwden in de uitwerking van hun lokale aanpak voort op ervaringen uit het buitenland. Bovendien speelden ook de inzichten van het *Radicalisation Awareness Network* (RAN), een netwerk van de Europese Commissie waarin ervaringen en expertise van praktijkwerkers uit de verschillende lidstaten worden gedeeld, een belangrijke rol in de uitwerking van het preventiebeleid in Vlaanderen.

Sinds de goedkeuring van haar eerste radicaliseringsactieplan in 2015 heeft de Vlaamse overheid heel wat stappen gezet om een geïntegreerd en integraal radicaliseringsbeleid (verder) uit te werken en te evalueren. Op vraag van het Agentschap Binnenlands Bestuur nam het Vlaams Vredesinstituut die laatste taak op zich. Hierbij werkte het Vredesinstituut zowel een evaluatie van het plan in zijn algemeenheid als van enkele deeldomeinen in het bijzonder uit, zoals bijvoorbeeld de ondersteuning van de lokale aanpak, de preventieve inspanningen in het onderwijs en de wijze waarop het jeugd(welzijns)werk bij het actieplan werd betrokken. Meerdere aanbevelingen uit dit onderzoek uit 2020, zoals meer aandacht voor de digitale dimensie van radicalisering, ondersteuning van slachtoffers van terrorisme en haatmisdrijven, en re-integratie van geradicaliseerde gedetineerden, werden vervolgens meegenomen in het nieuwe Vlaamse actieplan dat in 2021 werd goedgekeurd.

Op basis van deze evaluatie heeft het Vlaams Vredesinstituut bovendien enkele inspirerende praktijken en ideeën geïdentificeerd uit Vlaanderen die zinvol kunnen zijn voor initiatieven in andere landen. Zo werd er in het Vlaamse radicaliseringsbeleid sterk ingezet op afstemming en samenwerking tussen de betrokken sectoren, onder meer door het uitwerken van top-down en bottom-up informatiedoorstroming en kennisverspreiding. Een netwerk van aanspreekpunten en sleutelpersonen in de verschillende domeinen betrokken in het beleid speelt daarin een positieve rol. De Vlaamse overheid stimuleerde de lokale besturen volop tot het nemen van beleidsverantwoordelijkheid en reikte daar ook financiële middelen voor aan. Daarnaast werden bovenlokale overlegstructuren en samenwerkingen opgezet. Centraal in deze lokale aanpak staan de Lokale Integrale Veiligheidscellen – multidisciplinaire overlegtafels waarin radicaliseringsdossiers worden besproken. Onze bevragingen bij sleutelpersonen in een aantal van deze overlegtafels leidden ook tot waardevolle inzichten om enkele drempels in multidisciplinaire samenwerking weg te werken.

Context is van groot belang in vredesbevorderend werken; wat in een bepaalde context werkt, is niet noodzakelijk doeltreffend in een andere. Hoe kan Vlaanderen deze opgedane kennis nu terugkoppelen naar andere contexten en zo mee bijdragen aan initiatieven die zich inzetten voor de positieve en negatieve vrede? In dit opzicht worden reeds enkele stappen gezet. Zo is een nieuwe groep van Vlaamse experts nu actief in het RAN-netwerk, wat hen de kans biedt om ervaringen te delen met experts uit andere lidstaten. Ook zijn enkele lokale besturen gemotiveerd in het doorgeven van opgedane kennis aan buitenlandse actoren. Het Vlaams Vredesinstituut, dat dankzij een hele reeks Europese

projecten over een stevig internationaal netwerk beschikt, speelt ook in deze fase van kennisoverdracht een rol. In maart 2021 organiseerden we bijvoorbeeld een internationaal webinar om de goede praktijken en lessen van het Vlaamse radicaliseringsbeleid onder de aandacht te brengen en deze te verbinden aan praktijken uit andere landen en aan het recent geactualiseerde contra-terrorismebeleid van de Europese Commissie. Het Vlaams Vredesinstituut is bovendien ook zelf actief betrokken bij de activiteiten van het RAN, bijvoorbeeld door het schrijven van gespecialiseerde nota's, deel te nemen aan expertvergaderingen, en het uitwisselen van opgedane kennis en ervaring.

De noodzaak om goede praktijken en ervaring uit te wisselen met Europese en andere internationale partners blijft in de toekomst zonder twijfel groot. In het Vlaams Vredesinstituut vindt de Vlaamse overheid in elk geval een partner om onderzoek en ervaringen inzake de preventie van gewelddadige radicalisering ook de komende jaren internationaal uit te dragen in het kader van een vredesgericht buitenlands beleid.

Evaluatierapport van de wetenschappelijke raad 2021

4 MAART 2022

De wetenschappelijke raad evalueert de kwaliteit van het onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut en geeft de raad van bestuur en het wetenschappelijk secretariaat advies over belangrijke trends in het onderzoek naar vrede en veiligheid.

Net als de voorgaande jaren steunt de wetenschappelijke raad in zijn evaluatie van de kwaliteit van het onderzoek van het Vredesinstituut hoofdzakelijk op de publicaties die het instituut in eigen beheer uitbrengt. De raad volgt echter met belangstelling de talrijke andere activiteiten van het instituut, waaronder lezingen en bijdragen van onderzoekers aan andere evenementen. Het instituut heeft in het jaar 2021 blijk gegeven van een vermogen om een actieve rol te blijven spelen ondanks de complicaties veroorzaakt door de Covid-19 pandemie. Het instituut verzorgde op een professionele wijze een aanzienlijk aantal webinars om ruimte te bieden voor de presentatie van haar onderzoeken en voor discussie en reflectie met betrokkenen. Daarnaast werd er een vorm gevonden om evenementen voor een breed publiek ook digitaal doorgang te laten vinden. Andere evenementen zoals de Elfnovemberlezing en een ronde tafel discussie over polarisatie konden wel 'live' doorgang vinden.

De wetenschappelijke raad is zeer verheugd over de deelname van de onderzoekers aan wetenschappelijke, internationale netwerken en conferenties. De bijdragen aan bijeenkomsten van het *International Centre for Counter-Terrorism* in Den Haag, de *Stockholm Criminology Symposium* en andere evenementen bieden de onderzoekers mogelijkheden om hun bevindingen te delen met buitenlandse onderzoekers en beleidsmakers, en bieden ook kansen om de eigen analyses en inzichten in vergelijkend perspectief te plaatsen. De wetenschappelijke raad oordeelt bovendien dat deze internationale oriëntatie op geen enkele manier ten koste gaat aan de manier waarop het instituut zich manifesteert in het Vlaamse publieke domein. Er werd het afgelopen jaar op allerlei manieren (*Masterclasses*, rondetafelgesprekken, lezingen) een koppeling gelegd tussen de onderzoeken en de actualiteit, waardoor ook beleidsmakers, welzijnswerkers, bestuurders, volksvertegenwoordigers en docenten betrokken worden bij het werk van het Vlaams Vredesinstituut. Tijdens de vergadering in juni 2021 heeft de wetenschappelijke raad

met de onderzoekers en directeur van gedachten gewisseld over strategische keuzen voor de beide onderzoeksdomeinen en ook over de manier om invulling te geven aan de rol van het instituut als een vredesplatform. De wetenschappelijke raad meende dat het instituut op een goede wijze invulling kan geven aan een dergelijke platformfunctie en daarmee het internationale onderzoek en de activiteiten van zusterinstituten nog beter kan ontsluiten voor een Vlaams publiek.

Zoals ook in eerdere verslagen werd opgemerkt heeft de wetenschappelijke raad het Vredesinstituut zien uitgroeien tot een gerespecteerde bron van betrouwbare informatie en van empirisch advies aan het Vlaams Parlement. Net als de voorgaande jaren structureert de wetenschappelijke raad zijn beoordeling op basis van de twee thematische onderzoeksdomeinen waarbinnen het Vredesinstituut werk verricht.

Wapens, vrede en geweld

Sinds de oprichting van het Vredesinstituut is onderzoek naar de handel in en het gebruik van wapens de kernactiviteit van het Vredesinstituut. Ook in 2022 verschenen er verschillende rapporten en analysenota's over de handel in en regulering van wapens, onder meer in het kader van de Europese onderzoeksprojecten DIVERT en TARGET.

Quitterie de Labbey, Nils Duquet en Lore Smets deden onderzoek naar diefstal van vuurwapens in de Europese Unie (*Firearms theft in the European Union*). Matteo Dressler, Nils Duquet en Julie Eckelmann schreven over *Non-regularised firearms in the European Union,* en Nils Duquet en Dennis Vanden Auweele publiceerden *On TARGET: The Impact of Illicit Firearms Trafficking on Gun Violence in Europe*.

De wetenschappelijke raad was uitgesproken enthousiast over deze rapporten. De onderzoeken zijn grondig en accuraat uitgevoerd en er wordt op inzichtelijke wijze verslag van gedaan. Een belangrijke meerwaarde ontstaat doordat de basis wordt gelegd voor een vergelijkend perspectief in Europees verband op de diefstal, de handel en het gebruik van vuurwapens en dat dit alles in verband wordt gebracht met dodelijk vuurwapengeweld.

Daarnaast werd in 2021 door het instituut onderzoek gepubliceerd dat primair meer inzicht beoogde te geven in de Vlaamse situatie. Diederik Cops was verantwoordelijk voor drie publicaties: *Vuurwapenbezit in Vlaanderen: Motieven & uitdagingen voor het controlesysteem*, het *Factsheet - Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2020* en de nota *Eindgebruik van defensiegerelateerde goederen: Vlaams en Europees juridisch en administratief controlekader*. De laatste nota biedt een goed overzicht van de actuele decreten en Europese en Vlaamse regelgeving rond wapenexport, met een nadruk op hoe bij de beoordeling van vergunningen voor export gekeken moet worden naar het 'eindgebruik' van wapens en onderdelen. Deze nota biedt een heldere schets van bestaande

regelgeving geplaatst in een breder kader. Het onderzoek is zorgvuldig uitgevoerd en goed gedocumenteerd. Ten slotte was er aandacht voor de kwestie van doorvoer van militaire goederen met het rapport *Doorvoer van militaire goederen: van vergunnen tot controleren*, door Diederik Cops en Kathleen Vanheuverswyn. De wetenschappelijke reviewer prees dit laatste rapport vanwege de 'gedegen speurtocht naar relevante informatie'.

Als onderdeel van de onderzoeksrapporten in dit domein dient ook het rapport *Internationale nucleaire ontwapening en beleidsopties voor België en Vlaanderen* vermeld te worden dat in opdracht van het instituut werd uitgevoerd door Lode Dewaegheneire, Veronica Vella en Sylvain Palle-Calvo. Gezien de meest recente ontwikkelingen in Europa en de oorlog in Oekraïne is de urgentie van empirisch onderzoek naar de handel in en beschikbaarheid van verschillende soorten wapens, waaronder nucleaire, alleen maar toegenomen.

De wetenschappelijke raad oordeelde dat deze rapportages van uitstekende wetenschappelijke kwaliteit waren en onderstreept dat het Vlaams Vredesinstituut zich blijft manifesteren als een bron van kennis en inzicht over de betekenis van vuurwapens en wapenhandel in België en Vlaanderen in het bijzonder.

Conflict, vrede en samenleving

In dit onderzoeksdomein werden in 2021 veel activiteiten ontplooid waarin eerder onderzoek, met name de omvangrijke evaluatie van het Vlaams Actieplan rond radicalisering en het onderzoek naar omgang met polarisatie in de klas, werd besproken met verschillende betrokkenen (in webinars, ronde tafelgesprekken en lezingen). Maar er verscheen ook een nieuwe publicatie van Maarten van Alstein over *Polarisatie, conflict en vrede. Geweldloos omgaan met tegenstellingen en spanningen*. Deze notitie biedt een zeer helder en relevant denkkader om te spreken over polarisatie. Met name de typologie waarbij ideologische en affectieve polarisatie wordt onderscheiden en de reflectie op de verschillende dynamiek en normatieve waardering van de verschillende vormen is inzichtrijk. Op een heel toegankelijke manier wordt de stand van zaken van het denken en onderzoek rond polarisatie beschreven en ontsloten voor de Vlaamse context en praktijk. De literatuurstudie is zeer grondig uitgevoerd. De auteur laveert daarbij tussen algemene richtlijnen en context of situatie specifieke aanwijzingen. De *reviewer* merkte op dat mogelijk zou zijn bij de 'scenario's' verder na te denken over de institutionele omgevingen (scholen, debatcentra, interacties op straat, sociale media) en duidelijk te maken welk type sociale interacties actueel zijn in die situaties en contexten (gaat het om een discussie, een burgervergadering, een sportactiviteit, een les op school).

Daarnaast verschijnt binnenkort nog een rapport gebaseerd op een onderzoek uitgevoerd door onderzoekers van de KU Leuven over online polarisering. Ook dit onderzoek

is belangwekkend en de wetenschappelijke reviewer stelde dat het rapport goed inzicht biedt in de verschillende typen gebruikers van sociale media, de manier waarop argumenten worden geconstrueerd en hoe affectieve polarisatie vorm krijgt en dit koppelt aan adviezen aan gebruikers van sociale media over hoe ongewenste polarisatie te voorkomen.

Ten slotte was de wetenschappelijke raad verheugd te zien dat de onderzoekers in dit domein in 2021 zeer actief waren bij het verder onder de aandacht brengen van inzichten in eigenstandige publicaties. Zo schreef Maarten van Alstein mee aan een bijdrage voor *Het agonistische museum* en was hij ook betrokken bij de ontwikkeling van materiaal om docenten te helpen om controversiële thema's bespreekbaar te maken in de klas. Ook Annelies Pauwels slaagde erin in haar kennis en kunde in breder verband te ontwikkelen door bij te dragen aan drie internationale publicaties.

Concluderend was volgens de wetenschappelijke raad het onderzoek uitgevoerd door het team van onderzoekers dat verbonden is aan het instituut actueel, omvangrijk en van uitstekende kwaliteit.

Directeur
Nils Duquet

Onderzoekers
Diederik Cops
Quitterie de Labbey
Matteo Dressler
Annelies Pauwels
Maarten Van Alstein
Dennis Vanden Auweele (sinds mei 2021)

Communicatieverantwoordelijke
Wouter Claes

Office managers
Margarida Ferro
Micky Ryckaert

Stagiairs
Marijke De Vlaminck
Stijn Dormans
Daniel Greenways
Hannah Grondelaers
Solana Onzia
Clara Vandewege
Elias Viaene

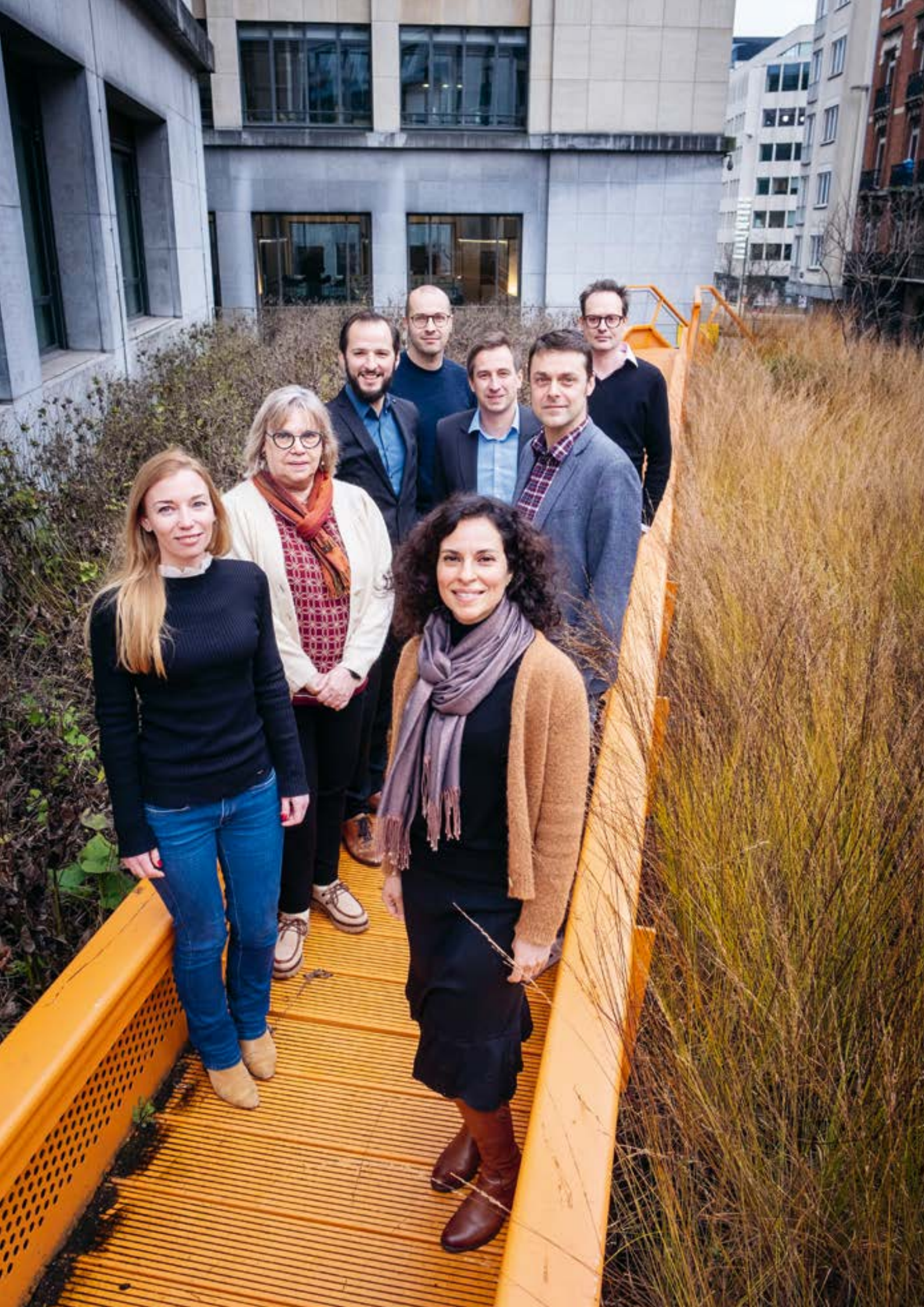
vlaams vredesinstituut

Leuvenseweg 86, 1000 Brussel
tel. +32 2 552 45 91
vredesinstituut@vlaamsparlement.be

www.vlaamsvredesinstituut.eu

@vredesinstituut
/vlaamsvredesinstituut
/company/flemish-peace-institute

©fotografie: Dieter Telemans & Senne Das (pag. 12-15)
Vormgeving: artoos group
ISBN nummer: 9789464074123
©Vlaams Vredesinstituut

vlaams vredesinstituut

Het Vlaams Vredesinstituut is een onafhankelijk instituut
voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement